

על מהות הקורבנות לפרשת ויקרא

מדוע קרבן עולה הוא המובחר בקורבנות?

בעבור היות העולה קרבה כולה לגבוה היא מהנבחרת.
והזכר נבחר מהנקבה, על כן אין בעולה נקבה.

ראב"ע

כיצד צריכה להיות דרך ההקרבה? 1

"יקריב" – מעצמכם בידיו דברים והכנעה כי אין חפץ בכסילים המקריבים בלתי הכנעה קודמת.

מדוע לא התקבל קורבנו של קין?

לא שעה למנחת קין כי הוא היה מכת האפיקורסים שאין מקבלים מהם קרבן. ושהיתה מנחתו בלתי ראוי להקרבה.

מדוע התקבל קורבנו של נח?

בנח קיבל אותו החלק מקורבנותיו שהיה ראוי לריח ניחוח בהיותו מן הראוי להקרבה. אבל לא קיבל כל קורבנו שהיה מכל הבהמה הטהורה.

כיצד צריכה להיות דרך ההקרבה? 2

כי אמנם ראוי שיהיה המביא קרבן אדם כשר להביא ביותר במין הראוי לקרבן הנאות להשיג התכלית אשר בסיבתו בא להקריב. ויסמוך את ידו על קורבנו כמתנפל ומתפלל שיהיה עונו על ראש הקרבן. ובזה יוציא לאיזה פועל של הכנעה את מחשבת התשובה אשר בליבו "ונרצה לו לכפר עליו".

מדוע נשרפים חלקים מהקרבן על המזבח?

ובהיות מיני החטא קצתם במחשבת הלב בלבד וקצתם גם במעשה הנה לכפרת הרהור הלב יאות אותו החלק אשר יעלה בלהב המזבח והם העולה ואימורי הקורבנות ואזכרת המנחות.

מדוע ניתנים חלקים מהקרבן לכהנים?

ולכפרת המעשה יאותו חלקי הקרבן הניתן לכהנים וזה שתמורת איברי החוטא שהתעסקו בפעולת הרע, ינתן חלק איברי הקרבן לעובדי האל המתעסקים בעבודתו.

מה עושה החטאת ומה האשם?

ובהיות הרע הראוי להתכפר בקרבן קצתו עם כובד עוון כמו חייבי כריתות וקצתו קל מזה אבל עם איזה חלול בקודש. הנה לחלק הראשון יאות החטאת לחטא על הנפש שנשמאה בחיוב כרת. ולחלק השני יאות האשם להעביר חלול אשר אשם לו. וזה בהכנעת הקרבן עם התשובה ותורה אחת להם.

מה הייחוד בקרבן שלמים?

אמנם קרבן השלמים הוא כמשותף הבעלים עם משרתי האל לעבדו שכם אחד. ובהיות החוטאים על מדרגות מתחלפות מהם מוכנים להכשל בחטא ומהם רחוקים מזה ויקרה בהם על המעט. היה הדיבור בהם על אופנים מתחלפים וקורבנותיהם מתחלפים. ולכן על הכהן המשיח מפני שהוא רחוק שיכשל בחטא אמר.

ספורנו

מדוע נקט הכתוב לשון "אדם"? 1

"אדם" – מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל. רש"י

מדוע נקט הכתוב לשון "אדם"? 2

"אדם" – כי יחטא האדם כאדם הראשון שהתחיל לחטוא, יביא קרבן. אדם הראשון שוגג היה. מה היה חומרת עונשו של אדם הראשון?

בא ה' להתנהג עם בני ישראל מה שלא נהג כן עם אדם הראשון. כי אדם הראשון חטא ונקנסה עליו מיתה ולא הועיל לו הבאת קרבן, ולהם יועיל.

ומדוע לא נהג ה' כך גם עם אדם הראשון?

כי אדם התחיל לחטוא ולא קדם לו בחינת הרע להכריחו לחטוא. מה שאין כן הבאים אחריו, קדם להם בחינת החטא בנפשם.

והאות הוא שציוה ה' למול מה שלא היה כן לאדם הראשון.

אור החיים

מדוע נקט הכתוב לשון "אדם"? 3

כשהיחיד נצרך לתפילה על איזה צרה היה מביא עולה ומתפלל אחר הוידוי וריצוי דמים. גם הציבור מביאין ומוסרים ליחיד שהוא גדול הדור להביא כמו יחיד. וקרבן נדבה דומה לתפילה שמונה עשרה בזה הזמן שאיזה יחיד נצרך לדבר להתפלל לה'. לכן כתוב "אדם" – שהוא המיוחד שבדור.

הנצי"ב

מה נלמד מקורבנות קין והבל?

רצה להזהיר כל מקריבי קרבן לה' שלא יכשלו בשני דברים אשר נכשלו קין והבל שהיו הראשונים בהבאת קרבן.

קין – נכשל בזה שהביא מן הפחות והגרוע. והחוטאים בנפשותם צריכים להביא נפש הבהמה תחת נפשם. ובדוחק התיר הקב"ה לעני להביא מנחה שאין בה נפש ומעלה עליו כאילו הקריב נפשו.

הבל אף על פי שהביא מבכורות צאנו מכל מקום לא טוב עשה שלא נתעורר אל הקרבן מעצמו ולא נזדרז למצוה זו מעצמו. רק אחרי שראה שהקריב קין קרבן, אז נתקנא בו.

המקריב צריך להיות כאדם הראשון בקורבנו – שהוא יחידי בעולם. מזה הצד ניצול מן הגזל שהיה הכל שלו. כן מהצד שהיה יחידי נתעורר אל הקרבן מעצמו ולא מצד שראה אחרים עושיין.

ואז הקרבן לה' כי בוודאי אין כוונתו כי אם לשם ה'.

מה צריך בנוסף לקרבן?

יש אומרים – מגופו ממש על ידי צומות ורוח נשברה זהו קרבן לה' וחלק גבוה לבד.

מה זה "קורבנו" ומה זה "קרבנכם"?

ולכן "קורבנו", אבל מה שאתם מקריבים מן הבהמה – הבקר, זהו קרבנכם כי אתם האוכלים מזבחי שלמיכם הכהנים והבעלים.

מה הקשר בין "קרבן" ו"נפש"?

המקריב בהמתו כאילו הקריב נפשו כי ממונו של אדם כנפשו דמי – "כי בנפשו יביא לחמו". אבל המקריב בהמה גזולה שלא עמל בה ולא חלק ידו בה איך תהיה תמורה לנפשו.

מה ההבדל בין החוטא למקום ולחברו בהקשר לסוג הקרבן שמביא?

יש הבדל בגודל ובסוג הקורבנות:

כל העברות הם בין אדם למקום או בין אדם לחברו.

על ידי העברות שבין אדם לחברו נמשל האדם לאיל בעל קרניים מנגח צפונה ונגבה להזיק לחברו. או באורך ימים שבימין או בעושר וכבוד שבשמאל. על כן הוא מביא איל תמורתו או כשב או עז.

מה היה ראוי לעשות לחוטא?

ומן הדין היה החוטא ראוי לידון בהפשט וניתוח וכליל לאישים. ובחמלת ה' עליו הוציאו מתוך ההפכה ולוקח איל אחר תמורתו. האדם ראוי להיות נאחז למיתה בשביל קרניו. ונפדה משחת על ידי איל זה ברחמי ה' ויהיה התמורה איל תחת איל.

החטא לשמים דומה כאילו היה לו קרן חזות בין עיניו העולה בשיווי כלפי מעלה כאילו רוצה לנגח כלפי מעלה כמו שכתוב במדרש: שור שהקריב אדם הראשון קרן אחד היה לו

במצחו. אדם הראשון היה יחידי בעולם ולא חטא לשום בריה בלתי לה' לבדו. ולכן עשה הוא כמעשה בהמה וחשב להיות כאלוהים יודע טוב ורע. על כן הוצרך להביא תמורתו פר בעל קרן אחת. ונזדמן לו כך לפי שעה כדי שתהיה התמורה דומה מכל צד אל צורת החוטא. להורות נתן בליבו שכל הדינים הללו היו ראויין אל החוטא ועל ידי זה יבוא האדם לידי רוח נשברה כי זהו התכלית הנרצה מן זבחי אלוהים. עיקר הטוב הנמשך מן הזבח הוא שמוע בקול ה'.

מדוע יש חילוק בין הקורבנות שמביאים לפי האדם החוטא? בתהילים ע"ה: "אמרתי להוללים אל תהולו. ולרשעים אל תרימו קרן. אל תרימו למרום קרנכם" בתחילה קרן אחר כך קרנכם. מתחילה מזהירים על החטא החמור ביותר – המרים קרן אחת כלפי מעלה למרוד בקב"ה. ואחר כך מזהירים שלא יחטאו איש לחברו בשני קרניים. אחר מתן תורה נעשו ישראל ערבים זה לזה והחוטא לשמים גורם השחתת זולתו. ויותר שייכה נגיחה בבריות ועושה בהם רושם ממה שיעשה כלפי מעלה. ולפי שכל הגדול מחברו ביותר נגיחותיו עושות רושם וקשה למצוא תרופה למכתו כי רבה היא, על כן באו חילוקים אלו במקריבי הקרבן. כי הכהן המשוח והסנהדרין נגיחתן עושה רושם גדול הן באמונות אלוהיות והן בזולתם. על כן קרבנם פר, שנגיחתן גדולה ומסוכנת יותר מן נגיחת כשב או עז. אבל שאר יחיד אין נגיחתו כל כך גדולה על כן קורבנו כבש או עז או איל. מה החילוק בין מביא הקרבן בקשר לעושרו?

ודווקא בעשיר אשר יענה עזות וסומך על כי כביר מצאה ידו וכי רב חילו. אבל העני כי אזלת יד כוחו, על כן אין נגיחתו כל כך גדולה ודומה לעוף המכה בכנפיו לימיו ולשמאל על כן קורבנו תורים ובני יונה. כי הוא בעצמו מן הנרדפים כמו התורים ואף על פי כן הוא מכה בזולתו.

ולפי שהכנפיים מקום החטא על כן אמר "ושיסע אותו בכנפיו". ובדלי דלות החשוב כמת כאילו אין בו נפש חיוני על כן קורבנו עשירית האיפה סולת – מן הצמחים שאין בהם רוח חיוני כלל.

מדוע בעולה הקרבן זכר ובחטאת נקבה? העולה מן הזכר שבא על חטא ההרהור. החטאת בא על חטא המעשה. המהרהר בעברה ולא יצתה מחשבתו לפועל ודאי גיבור בארץ יהיה – על כן קורבנו זכר. אבל החוטא גם במעשה תשש כוחו כנקבה כי לא יכל לעמוד כנגד יצרו על כן קורבנו בנקבה. מה הקשר בין הקרבן ומקום שחיטתו?

העולה והחטאת באים על חטא אשר מקורו מן הלב שמקומו בשמאל ולכן שחיטתן בצפון. השלמים אשר בלי עוון ירוצון, שחיטתן בכל מקום בעזרה ואין חילוק בין זכר לנקבה. העולה באה על חטא ההרהור הנתלה בכח השכל שבאדם, לכן קורבנו זכר ועולה כולו לגבוה כנגד רוח בני האדם העולה היא למעלה. לכן "עולה על מוקדה" כי גם טבע האש לעלות כלפי מעלה. החטאת באה על מעשה הנעשה על ידי כלי המעשה התלויים בחומר המתפעל כנקבה, לכן קורבנו נקבה.

מדוע מקריבים מהחטאת את החלב והדם? עיקר החטא תלוי באיברים מיוחדים ובראשם החלב והדם. כי על ידי רתיחת הדמים כל היום יתאוה תאוה לדברים אסורים. על כן מקריבים מן החטאת החלב והדם. והבשר יאכל לכהנים דרך צדקה. להאכיל לעניים משרתי אלוהינו כי בחסד יכופר עוון. כיצד עושים השלמים שלום?

והשלמים עושים שלום בעם כי מקצתן למזבח ומקצתו לכהנים ומקצתו לבעלים. וכולם אוכלים על שולחן אחד וזה מורה על השלום שבין כולם, כי אין בו צד חטא הגורם ריב לה' עם עמו.

הבדל בין חטאת לעולה:

החטאת על שוגג – מה שאדם עושה בלא רצון.

העולה מכפר על ההרהור המזידי – ברצון.

כלי יקר

העולה מכפרת על העולה על רוחכם.

מדוע העולה קרבה כולה?

אין העולה באה אלא על הרהורי הלב והטעם שלפי שהוא חטא שאין מכיר בו אלא ה' לפיכך כולו כליל לה'.

מה קורה לאחר הקרבת העולה?

ועל ידי הקרבן העוון רצוי לפני ה', לא יחר אפו בו עוד.

רמב"ן

מתי סמיכה ביד אחת ומתי בשתי ידיים?

בעולה – "וסמך ידו".

בשעיר המשתלח – "וסמך אהרון את שתי ידיו".

בחטא ההרהור הוא בלי מעשה. אבל כל חטא המעשה אינו בלא הרהור הקודם למעשה כי זולת זה אינו מתכוון לעברה כלל.

בעולה הבאה על הרהור לבד די בסמיכת יד אחת ליתן שמץ דופי על חטא ההרהור שלו. אבל שעיר המשתלח אשר נשא עליו עוונות בני ישראל – חטא ההרהור והמעשה – סמך אהרון שתי ידיו עליו ליתן עליו שמץ דופי על שני מיני עוון אלו.

כיצד היתה סמיכת יהושע?

גם בציווי על מינוי יהושע כתוב: "וסמכת ידך עליו" ואילו בעשיה "ויסמוך את ידיו".

בציווי היה לקחת את יהושע שיוכל להלוך ברוח הקודש שעליו כנגד רוחו של כל אחד ויודע גם מטמוניות שלהם. ודין הוא שישא עליו עוון העם גם העולה על רוחם. משה סמך את שתי ידיו להסמך עליו אשמת העם בין שיחטאו בהרהור ובין שיחטאו במעשה, כדוגמת הקרבן הנסמך הנושא עליו אשמת העם.

מה הקשר בין הסמיכה לבין קבלת הקרבן?

על צד הרמז – "וסמך ידו" – כולל את כל העולה הן הבהמה העולה על מוקדה, הן האדם הנסמך העולה לאיזו מעלה. אך לפי גודל העונש המטילים על הנסמך מי פתי יסור הנה לקבל הסמיכה כי אינה שווה בנזק. על כן אמר "ונרצה לו" שמסתמא יהיה מרוצה לקבלה כדי לכפר עליו.

כלי יקר

טעם הקרבנות לפי הרמב"ם

בעבור שהמצרים והכשדים אשר היו ישראל גרים ותושבים בארצם מעולם היו עובדים לבקר ולצאן. כי המצרים עובדים לטלה והכשדים עובדים לשדים אשר יראו להם בדמות שעירים. ואנשי הודו עד היום לא ישחטו בקר לעולם. בעבור כן ציוה לשחוט אלה השלושה מינין לשם הנכבד כדי שיוודע כי הדבר שהיו חושבים כי הם בתכלית העברה היא אשר יקריבו לבורא ובו יתכפרו העוונות. כי כן יתרפאו האמונות הרעות שהם מדווי הנפש כי כל מדווה וכל חולי לא יתרפא כי אם בהפכו.

רמב"ם מורה נבוכים ג מ"ו

שאלת הרמב"ן על דברי הרמב"ם

ועשו שולחן המגואל שאיננו רק להוציא מליבן של רשעים וטפשי עולם, והכתוב אמר כי הם "לחם אשה לריח ניחוח"?

נח הקריב וקין והבל הקריבו ולא היה בעולם שמץ עבודה זרה כלל?

טעם הקרבנות לפי הרמב"ן

וחלילה שלא יהא בהם שום תועלת ורצון רק שוללות עבודה זרה מדעת השוטים. בעבור שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה ובדיבור ובמעשה. ציוה ה' כי כאשר יחטא יביא קרבן,

יסמוך עליו כנגד המעשה. ויתוודה בפיו כנגד הדיבור. וישרוף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה. והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו. ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו. כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלוהיו בגופו ובנפשו וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו ללא חסד הבורא שלקח ממנו תמורתו. וכיפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו – נפש תחת נפש. וראשי איברי הקרבן כנגד ראשי איבריו. והמנות להחיות בהן מורי התורה שיתפללו עליו.

וקרבן התמיד בעבור שלא ינצלו הרבים מחטוא תמיד. הקרבן במידת הדין והזביחה לשם ה' לבדו, שלא יתכוון לדבר אחר בעולם רק לשם ה' לבדו. לכן כתוב: "עולה הוא אשה הוא".

לא יכוון המקריב ולא יעלה במחשבתו רק לשם המיוחד.

רמב"ן

מדוע נבחרו בעולת העוף התורים ובני היונה?

עולת העוף – "תורים או בני יונה"

בחר הכתוב בשני המינים האלו בשביל שהם מצויים וקרובים להתפש יותר.

בתורים בשל פרישתן והדבקם בידוע מהם. שכיון שאבד בן זוגו לא ידבק באחר לעולם וכן בישראל דבוקים בה' ולא ידבקו באל אחר לעולם.

אבל היונים קנאים מאוד ובהנאתם יתפרדו ויחליפו. לא בחר בהם אלא הקטנים. כי היונה בקטנותה אז תוספת אהבה בקן גידוליה יותר משאר העופות.

העופות אם יגע אדם בקן שלהם לקחת משם אפרוחים או ביצים, יעזבוהו ולא יקננו בו לעולם. והיונה לא תעזבנו בשום עניין. וכן ישראל לא יחליפו בוראם ותורתו לעולם או יהודי או צלוב. ולא בחר בתרנגולים לזימת זנותם.

רמב"ן

מהו הטעם לקריבת התורים והבני יונה? 1

הטעם בהקרבת גדולי התורים ואפרוחי היונים כי הוא הטוב שבהם מפני שהגדול ביונים אין ערבות בו.

רמב"ם מורה נבוכים ג מ"ו

דברי הרמב"ן על טעמו של הרמב"ם

אין זה אמת. כי קטני היונים כמעט שאין ראויין לאכילה מפני רוטבא עודפנית שבהם. אבל אם נחוש לטבעם באכילה יתכן שנבחרו לסגולתם.

מהו הטעם לקריבת התורים והבני יונה? 2

כי התורים סגולתם חידוד השכל. ואפרוחי היונים סגולתם לתועלת גדולה במבוטלי האיברים כפלגס וכו'.

רמב"ן

מדוע נאמר "נפש" במנחה?

לא נאמר נפש בכל קרבנות נדבה אלא במנחה. מי דרכו להתנדב מנחה? עני!!

אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו.

רש"י

מדוע יש ארבע מנחות?

לשון נפש מלמדנו דמנחה בא לרצות על הנפש.

באשר השחתת המידות בא על ידי אחת מארבע מידות כמו מרה שחורה אם מתגברת מולידה עצבון. לבנה מולידה ציהוב ושמחה יתרה. ירוקה מולידה תאוה. אדומה מולידה כעס. משום

הכי יש ד' מנחות. ובימי המקדש ידעו לכוין איזו מנחה מועיל לפי השחתה שבנפש.

על מה הכפרה?

צריך ג' כפרות:

1. לכפר על החטא הראשון שהביאו לידי זה.

2. להשיגהו רפואה למחלתו.
3. לכפר על מה שהוסיף לעוות אחר שהגיע לידי חולי.

הנצי"ב

מדוע יש מצות במנחת עני?

יש מצות – לחם עוני.

עני נכנע בטבע כעיסת המצה שאינו עולה.

מה הקשר בין חשיבותו וגודלו של האדם והקרבתו שהוא מביא?

כל הקודם בפסוק הוא קודם לבוא לידי חטא. וכל מי שהוא גדול מחברו בעושר או בכבוד יצרו גדול ממנו.

"אשר נשיא יחטא" – נשיאותו מביאו לידי חטא שיצרו גדול מחברו.

"בבקר" – "וקרבו וכרעו ירחץ במים" – קרבו של קרבן. אבל קרב איש ולב עמוק לא רוחץ.

ועד טומאתו בו כי על הרוב העושר גורם הביעוט ומצואתו לא רוחץ.

אבל הבינוני הוא יותר טהור המחשבות ולכן נאמר: "והקרב והכרעים ירחץ במים". לכלול גם

קרב איש המקריב שעל ידי הקרבן ישוב וניחם על הרעה ותוכו רצוף מי טהרה.

העני אשר ה' מחסהו הוא יותר טהור המחשבות מכולם נאמר בו: "והסיר את מוראתו בנצותה

והשליך אותה" – הסרה והשלכה זו יותר טובה מן הרחיצה.

רמז שישליך מקרבו כל אוון ולב נכון יתחדש בקרבו וישן מפני חדש יוציא.

ודלי דלות שהוא נכנע ביותר ותמיד עיניו נשואות אל ה' נאמר בו: "ונפש כי תקריב". כי לא

די שמשליך מתוכו כל תוך ומרמה אלא כל נפשו הוא מקריב כליל לה'. וכולו נעשה בריה

חדשה לכן נאמר במנחה זו "קודש קודשים מאישי ה'".

כלי יקר

מה עושה הקרבן לעשיר ומה לעני?

בעשיר כל הכפרה הוא הקרבן ובלא הקרבן היה חייב בשלמות. אבל דלי דלות דקדוקי עניות

מכפר הרבה ורק מכל מקום חייב קרבן. בעני הקרבן מצטרף לשיח העני ומשום הכי מכפר

הכל וגם לא נשאר בידו כי אם זה העוון ושאר חטאותיו כבר נתכפר.

הנצי"ב

מדוע אין מקריבים שאור ודבש אבל כן מלח?

"כל שאור וכל דבש" – המנהג היה לעובדי עבודה זרה להקריב כל מנחתם חמץ ולערב הדבש

בכל קורבנם ולכן אסרם לגבוה. כמו המצבה שבימי האבות היתה נבחרת ואחר כך שנאה.

המלח – עובדי עבודה זרה ימאסו אותו ולא יקריבוהו כלל. מפני שאינו דרך כבוד להיות לחם ה'

תפל מבלי מלח.

רמב"ם מורה נבוכים ג מ"ו

מדוע השאור והדבש אסור?

שאור הוא אמצעי הנעשה בידי האדם להוסיף על הבריאה מהבורא על ידי תחבולות בני

האדם. אבל בבית המקדש הזהיר דכל המתקרב יותר לה' ראוי למעט יותר בתחבולות אנוש.

דבש תחילתו מתוק וערב וסופו רע ואחריתו תוגה על כן לא תבוא בית ה' להקטרה.

הנצי"ב

מדוע שמים מלח? 2

מלח – שהברית כרותה למלח מששת ימי בראשית שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח

במלח וניסוך המים בחג.

רש"י

מדוע שמים מלח? 3

מלח – הכנסתיך בברית והשבעתיך שלא תקריב תפל ולא יאכל כי הוא דרך בזיון.

ראב"ע

מדוע שמים מלח? 4

המלח מים ובכח השמש הבא בהם יעשה מלח. והמים בתולדותם ירוו הארץ ויולידו ויצמיחו. ואחרי היותם מלח יכריתו כל מקום וישרפו, לא תזרע ולא תצמיח. הברית כלולה מכל המידות והמים והאש באים בה. ועדית תאתה באה הממשלה הראשונה ממלכת ה', כמלח שיתן טעם בכל המאכלים ותקיים ותכרית במליחותה והנה המלח כברית.

הברית מלח עולם בו יתקיים ויכרת.

רמב"ן

מה מסמל המלח?

המלח בא להורות ברית אלוהיך על ההשגחה הפרטית לפי מעשה בני האדם. המלח בפני עצמו רע לאכילה ומקולקל מאוד וגם שורף כמה דברים ומאבדם ומכל מקום הוא המקיים וממתיק את האוכל.

המלח בטבעו אות הוא על זה הברית שברא בעולמו באופן שישגיח על יצוריו בכלל ועל ישראל בפרט.

הנצי"ב

מה מסמלים השאור והדבש?

כל אדם יש לו תאוה לכל המידות בעולם הזה המכונים כדבש. כי כמו שהדבש מתוק לחיך וריבוי מזיק כל חמדות העולם הזה, הם הכרחיים וריבויים מזיק. וזאת העצה היעוצה שישתמש האדם במוכרחות והמותר יחריש.

והשאור הוא דוגמא אל היצר הרע ושניים אלה הכרחיים למציאות האדם. כי אם לא ישתמש בצרכיו ההכרחיים המכונים בדבש – ימות ולא יחיה. לא יהיו איבריו חזקים אף בריאים להטריח במצוות ה'.

ואלמלא היצר הרע לא היה אדם נושא אשה ולא בונה בית ונמצא העולם חרב. ושנים אלו קודמים בזמן אל עסק התורה והמצוות כי אם לא יאכל תחילה קמח, אין תורה.

אבל עסק התורה ראשית במחשבה ובמעלה לפי שהשאור והדבש אין בהם שלמות מצד עצמם לעלות לריח ניחוח לה'.

אך שהם ראשית והתחלה אל האדם שעל ידם הוא יכול לבוא לידי שלמות בנפש שאי אפשר להשיגו בלעדם. מזה הטעם אין מקריבים מהם כי אם השאור לקרבן ראשית ביום מתן תורה כי התורה כמו תבלין אל היצר הרע.

והביכורים באים מן הדבש, אז יאכל כל ימיו חולין שנעשו על טהרת הקודש כי זה הוראה שאכילתו על כוונה זה שהשלמות האמיתי הוא ראשון אצלו במחשבה.

כלי יקר

מה המיוחד במלח?

כדי להמליך את הקב"ה על כל ההפכים הנראים בעולם יגרמו לרבים לצאת למינות לומר מהתחלה אחת לא יצאו שני הפכים.

במלח יש דבר והיפוכו, כי יש בו כח האש והחמימות ותולדות המים עד שאמרו חכמי הקבלה שהוא כנגד מידת הדין ומידת הרחמים. על כן נקרא "ברית אלוהיך" כי בהקרבה זו כורתים ברית עם ה' להשליטו על כל ההפכים.

וכל המנחות חוץ משל כהן היו נאכלים לכהנים וזה הוא כמו צדקה שנמשלה למלח המעמיד ומקיים את הבשר.

המלח הוא העולה על כל הקורבנות ונבחר לה' למזבח.

כלי יקר

מה מהות קרבן שלמים?

שלמים – שמטילים שלום בעולם.

דבר אחר – שיש בהם שלום למזבח ולכהנים ולבעלים.

רש"י

האשם זכר. לא יבוא על כרת וכאילו הוא לריח ניחוח כעולה.

מדוע הנשיא מביא שעיר?

שעיר הנשיא בעבור כי הוא המולך אשר לו המשפט והלוחם מלחמות ה' ועל חרבו יחיה כדרך שעירי עבודה זרה.
רמב"ן

מה עניין "נפש" בקרבן שלמים?

"נפש" – בעבור היות המחשבה בנפש והיא השוגגת הזכיר כאן נפש.

וטעם הקורבנות על הנפש השוגגת מפני שכל העוונות יולידו גנאי בנפש והם מום בה ולא תזכה להקביל פני יוצרה רק בהיותה טהורה מכל חטא. ולולי זה היו טפשי העמים זוכים לבוא לפניו. ולכן הנפש השוגגת תקריב קרבן שתזכה לקרבה אל האלוהים אשר נתנה ובעבור זה גם כן הזכיר הנפש.

רמב"ן

מהו תיקון הנפש על ידי הקרבן בשוגג ומזיד?

נפש של אדם רשע היא נחסרת לצד מעשה הרע באמצעות העוון במזיד ולזה יקרא הרשע בחייו מת, כי אין לו נפש.

והודיעו הכתוב כי תחסר הנפש גם בחטא השוגג. האמת שלא תחסר כולה אלא מקצתה. ולצד מחסור כזה הוא אשר אמר ה' כי יביא קרבן ובזה תתקרב הנפש לשורשה ויאיר אורה כבתחילה. אבל במזיד שתחסר כולה לא יועיל תקנת הקרבן כי אין נפש במציאות לקרבה עד אשר ישוב ויעבור עליו יום הכיפורים ויחיה.

אור החיים

מה בלשון המקרא כמאפיין את סוג החטא?

ביחיד חוטא – "נפש כי תחטא".

ברבים חוטאים – "ואם כל עדת ישראל ישגו".

בנשיא – "אשר נשיא יחטא".

"כי" מורה על וודאות מן לשון "אם". "אשר" מורה על וודאות יותר מן לשון "כי". לכך ברבים שלא מצוי שרבים יסכימו על החטא נאמר "אם", שהוא מורה על ספק. גם בכהן משיח נאמר "אם" כי רחוק הוא ובלתי שכיח שהכהן המשיח יחטא. אבל סתם יחיד בנקל יבוא לידי חטא, נאמר בו נפש.

נשיא המתנשא לכל ראש ונוהג נשיאותו ברמה מתוך רום לבבו ודאי יבוא לידי חטא לכן נאמר "אשר", דבר שוודאי יהיה.

בנוהג שבעולם כל יחיד החוטא בשגגה חוטא בדברים שהוא רואה רבים נכשלים ואינן נזהרים בדבר ההוא על כן הוא טועה לומר שלא יקראוהו עוון בדבר.

ומיעוטא דמיעוטא שיש לך איזה יחיד חוטא אף בדבר שאינו רואה רבים נכשלים בדבר ההוא והוא יחיד בדבר. וזה דבר שאינו שכיח ודעתו חיצונית לכן כתוב "נפש אחת תחטא" – שיהא החוטא נפש אחת לבד ולא יהיה לו דמיון וחבר בין הבריות, זה דבר בלתי שכיח. לכן נאמר בו לשון "אם" המורה על הספק.

כשאמר "נפש" לא אמר אחת כי זה ביחיד החוטא בדברים שרואה רבים שאינו נזהרים בו וזה שכיח ולכן נאמר "כי".

מתי נחשבת העברה לשגגה?

"בשגגה מעם הארץ" – אצל עם הארץ נחשב לשגגה, אבל שגגת תלמיד חכם עולה זדון.

"אם נפש תחטא" – מדבר ביחיד הפורש עצמו מן הציבור כי הוא ירא פן ילמוד ממעשיהם ואינו קרוב לוודאי שיבוא לידי חטא, על כן נאמר לשון "אם" המורה על הספק.

כלי יקר

מה עניין בקורבנות ובצדוקים?

והוצרכתי להאריך בזה (בעניין החלב) לסתום פיהם של צדוקים ימחה שמם כי בדברי תורה נאמר ענה כסיל כאיוולתו. ואמרו הוי שקוד ללמוד תורה כדי שתשיב לאפיקורס.

רמב"ן

מדוע נאמר "נפש" בשלמים? 2

בשלמים – "נפש" בעבור היות המחשבה בנפש והיא השוגגת הזכיר כאן הנפש.
רמב"ן

כיצד יתכן שכהן משיח יחטא? 1

כהן המשיח – כלומר שלא תקרה לו שגגת חטאת זולתי ממוקשי העם. כמו שליח ציבור שסימן רע לשולחיו. הקרבן נשרף ואין לו שום חלק בו ולכן גם לא כתוב ואשם. ספורנו

כיצד יתכן שכהן משיח יחטא? 2

באשמת כל בני אדם ונזכר כן בעבור שהכהן הוא נושא התורה והוא עצמו נשמר וקדוש לה'.
ראב"ע

כיצד יתכן שכהן משיח יחטא? 3

אשמת העם הוא זה שהן תלויין בו לכפר עליהם ולהתפלל בעדם ונעשה מקולקל.
רש"י

מדוע לא כתוב וכפר ונסלח אצל כהן משיח?

לא הזכיר וכפר ונסלח אצל כהן משיח כמו בשאר החוטאים. לרוב מעלתו לא יתכפר ונסלח לו לגמרי עד שיתפלל ויתחנן לאלוהיו כי מלאך ה' צבאות הוא. וצריך להיותו נקי וטהור ידיים.

רמב"ן

כיצד יתכן שכהן משיח יחטא? 4

לאשמת העם – המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו. ובראות כי הכהן המשיח חטא זה יגיד שלא זכו הזוכים על ידו כדי שלא חטא על ידו בשבילם.
העושה בהעלם דבר והוא חכם מופלא בשגגה זו, עושה רושם גדול בנשמתו ומרחיק נפשו משורשה ולא יועיל זכותם של ישראל שהוא מכפר בעדן למנוע ממנו הפגם. מה שאין כן ששגג במעשה בלבד ואינו חכם מופלא ולזה לא יפעל פגם בבחינת נפש הכהן המשיח לרחקה משרשה כדי שיצטרך לקרבן לקרבה כי באמצעות זכות הרבים "הן אל כביר לא ימאס", גם לא יספיק זה לסימן כי העם אשמים ממה שבא ליד המשיח שוגג זה.
אור החיים

כיצד נגררים לחטא חמור ומה מכפר?

כהן גדול שמעלתו גבוהה אם לא נזהר לפי ערכו בחטא קל היא מביאתו לידי הוראה בטעות. והדיוט אם לא נזהר באיסור לפי ערכו מביאתו לידי שגגת מעשה באיסור חמור.
והאימורין ואכילת כהן מכפרים לכל אחד לפי ערכו. אבל נשיא מעלתו גבוה מאוד וחטאיו כבדים מאוד גם קודם שבא לידי שגגת מעשה על כן אין אכילת החטאת מכפרת על החטאים הקודמים ורק הדם הוא יכפר על שגגת מעשה עצמו.
הנצי"ב

מה עושים כדי להיות בטוחים לטהרתו של הכהן?

"ונודעה החטאת" – כי בכל שנה יקריב כן שמא חטא. הכהן הגדול שקול כנגד כל ישראל.
ראב"ע

מה עלול להיות לסנהדרי ישראל?

אם ישגו העדה ויטעו מדרך הישר גם סנהדרי ישראל תורתם תהיה נעלמת מהם לצד שלא השגיחו על עזת ה' ליישר המעקשים כי החטא יוליד חטא אחר.
אור החיים

מדוע אין סליחה בכהן משיח?

לא נאמר סליחה בכהן משיח לפי שכל המחטיא הרבים חטא הרבים תלוי בו. כי ממנו יראו וכן יעשו. אף על פי שהקרבת יספיק להסיר מבעליו חטא וסר עווננו מכל מקום נשאר עדיין רושם חטא הרבים התלוי בו ולזה אין סליחה.

מדוע בא הנשיא לידי חטא?

הנשיא בעבור שנהג נשיאותו ברמה על כן בא לידי החטא כי גסות הרוח שבאדם מעבירו על דעת קונו.

אבל אם כולם – עדה שלמה חטאה אז אין כאן מחטיאי הרבים.

מהי האזהרה לגדולי ישראל בדוגמתם האישית?

וכל זה אזהרה גדולה למורי הוראה ולגדולי ישראל שיהיו נזהרים במעשיהם ביותר כי שגגת תלמוד עולה זדון. כי מה שהוא עושה בשוגג גורם שממנו יראו וכן יעשו במזיד כי לא ידעו ששגגה הוא להם.

כלי יקר

איך יודע לנשיא?

שיודע לנשיא מעצמו שחטא, או שהודיעוהו איש אחר שראה.

ראב"ע

מה צריך הגדול לקחת לתשומת ליבו?

אף על פי שהוא המלך האדון שאין עליו מורא בשר ודם יש לו לירא מה' אלוהיו כי הוא אדוני האדונים. שישים אל ליבו כי יש עליו עליון שהוא אלוהיו אשר בידו נפשו וממלכתו. רמב"ן

מה הסיבה לשמות השונים של הקורבנות החטאת והאשם?

ולא נתברר מה טעם יהיה שם הקרבן האחד חטאת ושם האחד אשם, וכולן יבואו על חטא?

שם אשם מורה על דבר גדול אשר העושהו יתחייב להיות שמם ואבד בו.

וחטאת מורה על דבר נטה בו מן הדרך.

על דרך האמת – קרבן נקבה על חטא נקרא חטאת. הזכר יקרא אשם. השעירים והפרים יקראו חטאת.

רמב"ן

מה פשר הפסוק?

"אשם הוא אשום אשם לה"

שלוש אשמות:

אם נאשם במה שאכל פיגול קל וחומר שיאשם לאכול מותרות ומן המותר בפיו וקל וחומר שלא יתענה.

1. נזהר מכל אכילה של איסור פיגול.

2. אינו אוכל שום מותרות יתר מן המוכרחות, כי הצדיק אינו אוכל כי אם לשובע נפשו לקיום הגוף בלבד.

3. אפילו מן המוכרחות הוא מתרחק לפעמים והוא מתענה ביום הכיפור כדי למרק חומרו בכור עווננו על אחת כמה וכמה.

ומן האכילה תקיש גם אל שאר תשמישי האדם וצרכיו.

כלי יקר

מהם סוגי הרשע?

שלושה ענפי רשע שיעשה בעל עברה:

1. נטילת דבר שאינו שלו – גזל.
2. "מעלה מעל בה" – שינה עליו את הדין. שלא עמד בידו ממה שהגיעו כפי משפט ה'.
ונמצא ה' כביכול נחשב שלא עשה משפט צדק.
3. כחש בעמיתו – מרשיע את הצדיק. משים את הכיחוש בעמיתו – משימו רשע.
מה הנזק הגדול של נפש מרשעת?
ג' דברים גורמת הנפש המרשעת:
1. היא נחסרת מאורה וממעלתה.
2. יכרת ממנה השפעת האלוהי.
3. רעת היחיד תסובב רע לכל הנצר כי באמצעות אנשי חיל מתרבה בכללות עם ה' השלום הטוה והחיים.
אור החיים
כיצד נוהג הקב"ה בנו למרות חטאינו?
בכל לילה האדם מפקיד רוחו ביד הקב"ה ואף על פי שהנשמה חייבת לקב"ה כי על ידי העוונות היא נרדפת עד חובה. מכל מקום אין הקב"ה מעכב פקדונו ומחזירו לו כעין שנתנה לו.
לא כגמול ידו השיב לקב"ה. ולפי זה הנפש החוטאת בפקדון חברו מועל בשלישי דהיינו בקב"ה אשר ציוה לו להחזיר פקדונו.
כלי יקר
מדוע מרשה האדם לעצמו לחטוא?
כל חוטא לעולם לא ישים אשם בנפשו. ודרך איש ישר בעיניו כי הוא מורה לעצמו היתר בכל דרכיו לומר שזה חייב לו ממקום אחר לפי דמיונו. או נדמה לו כי עשה לו איזה עוול על כן הוא מעכב פקדונו. לפיכך ביום שישם אשם בנפשו ויכיר טעותו כי לא טוב עשה בעמיו, אז ודאי יתן אל ליבו לשוב בתשובה.
על מה מוכן הקב"ה ללכת לקראת החוטא?
הקב"ה מוותר על שלו ואינו מקפיד אם יאחר זמן הבאת איל אשמו לה'. על כן ציוה לו להקדים תשלומין לאדם ליתן לו בראש את כל שלו. אחר כך יביא אשמו על השבועה וחמישיתו יוסיף על שהיו מעותיו בטלים אצלו.
מדוע חומש?
האיש לא זו שלא בזבז ליתן ממונו חומש לצורך הקדש או לפרנסת חברו, אלא אדרבא גזל משל הקדש או משל חברו. על כן הדין נותן להענישו בתוספת חומש.
כי גזלת הקרן יכופר בהשבת הגזלה. ומה שלא נתן חומש יכופר לו במה שיוסיף חומש.
כלי יקר
מדוע החומרה בקרבן?
הטעם שהחמירה התורה בספק יותר מן הוודאי ביקר הקרבן. שכל שעונשו קל בידי שמים נענש בעולם הזה אשר העונשין נוח הרבה לאדם מעונשי העולם הבא. וכל שהעונש בעולם הזה הקרבן ביוקר משבא לכפר על העונש הרוחני.
הנצי"ב

בשל הדברים הרבים הכתובים במפרשים לא הצלחתי להגיע לכולם עם קוראי הסליחה.